

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ СТИЛІВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ПОВЕДІНКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

В даний час проблема відносин між батьками та дітьми є особливо актуальною, оскільки сім'я є однією з найважливіших складових державної політики.

Порівняно з іншими соціальними інститутами сім'я має значно більший вплив на формування особистості молодшого школяра.

Стиль батьківського виховання є основним фактором впливу на формування особистості дитини.

Надзвичайна актуальність проблеми зумовлює її активне дослідження такими вченими, як: О. Бондаренко, Ш. Бюллер, А. Варга, М. Сова, І. Бех,

В. Кравець, М. Лісіна, С. Ковальов, А. Дмитренко, І.Кон, П. Мармазинська, В. Нефьодов, В. Столін, Ю. Щербань та ін.

Мета статті - обґрунтувати особливості впливу стилів сімейного виховання на поведінку дітей молодшого шкільного віку.

На думку А. Варга, В.Століна та інших, сімейне виховання – це система різноманітних почуттів до дитини, поведінкових стереотипів, що практикуються в спілкуванні з нею, особливостей сприйняття і розуміння характеру й особистості дитини, її вчинків. Для розвитку позитивних дитячо-батьківських відносин дорослі повинні володіти певним рівнем знань з проблеми виховання і взаємини з дитиною (Е. Смирнова, М. Бикова та інші).

Саме на сім'ю покладені основні обов'язки по створенню середовища для розвитку особистості дітей [4, с. 125]. Батьківське ставлення – це цілісна система різноманітних почуттів до дитини, поведінкових стереотипів, що практикуються в поводженні з нею. У випадках, коли батьківське ставлення набуває неадекватних форм, психологічний розвиток дітей не відповідає віковим особливостям.

Аналіз наукової літератури, вказує на те, що стилі виховання – це відображення того, як батьки реагують на своїх дітей і висувають вимоги до них. Практики виховання є специфічною поведінкою, тоді як стилі виховання представляють більш широкі моделі батьківських практик.

А. Шведовська [3, с. 30], аналізуючи специфіку позиції батьків при різних типах взаємодії з дітьми молодшого шкільного віку, виділяє п'ять груп дитячо-батьківської взаємодії: конфліктний тип, гармонічний тип, дистантний тип, тип «домінуючі батьки – підкорена дитина» і тип «домінуюча дитина – потураючі батьки».

Так, за умови встановлення конфліктного типу взаємостосунків спостерігається активна боротьба за встановлення панівного становища у стосунках, як зі сторони батьків, так і з боку самої дитини. Цей тип взаємодії характеризується високою напругою. Дитина постійно намагається довести свою перевагу, дорослі не прислуховуються до вказівок дитини навіть за об'єктивних обставин. Оскільки дитина постійно втручається у діяльність батьків, вони не в змозі спланувати свою діяльність, а тому їх вказівки носять фрагментарний характер. При невдачах батьки перекладають відповідальність на дитину, можуть використати «наклеювання ярликів».

При гармонічному типі взаємодії батьки узгоджують власні позиції з позицією дитини. Ролі між батьками та дитиною розподіляються залежно від обставин та носять адекватний характер. Батьки регулюють діяльність дитини на всьому етапі, уразі потреби – допомагають. Невдачі, так як і успіхи, адекватно сприймаються всіма учасниками взаємин.

При дискантній взаємодії відсторонений батько (чи мати) надають перевагу управлінню дитиною, яка не виражає бажання сперечатися з цим. У випадках, коли ініціатива переходить до дитини, її вказівки та настанови ігноруються. Проте так само негативно сприймаються невдачі дитини, відсутнє регулювання її поточних дій, оцінювання проходить по результату без можливості щось виправити в ході виконання.

Тип «домінуючі батьки – підкорена дитина» характеризується повним контролем усіх ситуацій з боку домінуючих батьків. Вираженого протистояння у відносинах немає. Порівнюючи з попереднім типом, слід відмітити ще більшу непослідовність керівництва. Результати дитини оцінюються адекватно, проте батьки часто використовують неконструктивні способи підтримки взаємодії з дитиною.

При взаємодії «домінуюча дитина – потураючі батьки» дитина займає позицію схожу з позицією дитини конфліктного типу, однак він не намагається отримати лідерські позиції. Потураючі батьки досить послідовні, орієнтуються на стан дитини, регулюють її діяльність, вказуючи на поточні помилки, які дитина може виправити.

А. Адлер [1, с. 280] закликав до запровадження у системі сімейного виховання принципу рівності, співробітництва, тотожності батьків і дитини як в області прав, так і в області відповідальності.

Вибір батьками неадекватного типу батьківського ставлення спричинює порушення у процесі їх спілкування з дітьми, виконуються лише традиційні «батьківські» функції, між батьками та дітьми встановлюється бар'єр, в сім'ї відсутні теплі стосунки, взаєморозуміння.

Стилі сімейного виховання формуються під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів. На вибір стилю сімейного виховання батьками впливає насамперед тип темпераменту, традиції, в яких виховувались самі батьки, науково-педагогічна література, до якої вони звертаються при виборі стилю спілкування з дитиною [2].

Існують різні теорії та думки щодо найкращих способів виховання дітей, а також різного рівня часу та зусиль, які батьки готові вкласти. Булл (2001) вказує: цінності подружжя, набуті в процесі створення та функціонування, відіграють певну роль у сімейних відносинах, особливостях взаємодії батьків та дитини та на формуванні типу сімейного життя.

Підводячи підсумки можна сказати, що для розвитку особистості молодшого школяра необхідною умовою є гармонійні стосунки з батьками. Важливість сім'ї обумовлена тим, що в ній дитина знаходиться протягом значної частини свого життя, і тому жоден з інститутів виховання не може зрівнятися з сім'єю.

Список використаних джерел

1. Горещька О. В. Психологічні особливості ставлення батьків до дитини дошкільного віку / О.В. Горещька // Актуальні проблеми практичної психології: Зб. наук. пр. Херсон, 2009. – Ч. 1. – С. 277 – 287.
2. Журов В. Про батьківський стиль виховання / В. Журов // Психолог. – 2012. – № 9. – С. 41 – 43.
3. Іваненко А. С. Стилі виховання батьків та формування здібностей дітей молодшого шкільного віку / А. С. Іваненко // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2019. – № 4. – С. 27 – 30.
4. Таран І. Роль сім'ї у формуванні цілісного ставлення дітей молодшого шкільного віку до інших людей / І. Таран // Вісник Інституту розвитку дитини. – 2010. – № 10. – С. 125 – 130.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Зобенько Н. А.

Стромець М. А.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ФОРМУВАННЯ ПАТЕРНІВ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКА У МОДЕРНІЙ СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ПЛОЩИНІ

У багатьох наукових і теоретичних працях зазначається, що підлітковий вік (10-15 років) - це період статевого дозрівання, коли всі процеси в організмі людини активізуються, а тому саме в цьому віковому періоді створюються умови для розвитку особистісних якостей індивіда.

Актуальним нині є розгляд особливостей підліткового віку залежно від часового проміжку, враховуючи силу великої кількості можливих факторів, що обумовлюють певні неповторні процеси. Цим часовим проміжком є наше існування у модерній соціокультурній площині, іншими словами – життя в сучасну епоху науково-технічного прогресу. Першоджерела можливих змін поведінки треба шукати в основах докорінних зрушень у